

Добре урядування — європейський стандарт із глибоким значенням

Д-р Екарт Д. Штратеншульте (Eckart D. Stratenschulte), професор

Під «добрим урядуванням» розуміють комплекс заходів, націлених на поліпшення державного адміністрування. Це звучить поважно, але також і дуже технічно — правила, структури, приписи... Насправді ж добре урядування цим далеко не обмежується. Воно — наріжний камінь європейського способу життя.

Європейське розуміння людини виходить із того, що людина має право сама ухвалювати рішення щодо свого життя — а тому й потребує свободи це робити й жити, як хоче. Для нас це важливо, це — основа європейської якості життя. Ніхто не хоче, щоб йому вказували, як жити, кожен має власні уявлення про те, чого прагне від життя. Це справедливо й тоді, коли не всі мрії справджуються й не всі задуми вдаються. Саме тому, що не все завжди йде так, як ми хочемо, ми потребуємо свободи пробувати ще й ще.

У Німеччині кажуть: «Кожен — власного щастя коваль». Це правда лише частково, адже — доповнимо образ коваля — без справної майстерні кувати ніхто не може. Що ми робимо зі свого життя, залежить не тільки від наших бажань і вмій, але й від рамок умов, за яких ми існуємо. Ці рамкові умови створює держава. (Те, що країни Європейського Союзу делегували частину державних повноважень на загальноєвропейський рівень, суті не міняє, просто треба брати до уваги й Союз.)

Держава — форма організації громадян. Вона є не самоціль, а засіб створення рамок для захисту й вільного розвитку членів суспільства. Щоб мати змогу виконувати свої завдання, держава отримує від громадян повноваження, а також фінансування у формі податків і зборів. Довіру й гроші громадян держава має використовувати, щоб створювати рамки для особистих моделей життя: результативно, ефективно й безсторонньо. Знову звернімося до образу коваля щастя: майстерня має бути добре й функційно встаткована, у кожній особі має бути місце, щоб управлятися в ковальському мистецтві. Саме ці завдання й ставить добре урядування, виходячи з того, що держава — не пан над громадянами, а їхній слуга. Державі належить майстерня, що нею вона порядкує, тобто, фактично, держава — щось на зразок домоправителя. Щоб виконувати свої обов'язки гаразд, цей домоправитель потребує правил і структур.

Мета доброго урядування — застосовувати суспільні ресурси так, щоб вони давали якнайбільший позитивний ефект для якнайбільшої кількості рівноправних людей. А конкретніше: державне адміністрування має працювати так, щоб усі громадяни рівною мірою отримували від нього користь, тобто щоб витрати були мінімальними, а зиск — максимальним.

Але хіба в такому дусі не можна виплатити працівникові органу будівельного нагляду невеличку додаткову «компенсацію» за швидке оброблення заявки, завдяки чому швидше збудують фабрику й створять робочі місця?

Чи, наприклад, вас зупинила поліція за порушення правил дорожнього руху. Чи не простіше заплатити «штраф» готівкою поліціанту? Так порушник відкупиться від проблеми, поліціант не муситиме заповнювати папірці, а держава зможе трохи заощадити на зарплаті — адже поліцію частково фінансуватимуть приватним коштом.

Та ні, не все так просто. Адже там, де хтось одержує неправомірну вигоду (хабар у грошовій або іншій матеріальній чи нематеріальній формі), хтось інший втрачає щось в еквівалентному розмірі. «Нейтральної» корупції не буває, як не буває вершин без низин — завжди десь меншає, десь більшає.

Корупцію часто називають «злочином без жертви», адже від неї мають зиск і хабародавець, і одержувач. Але це хибна думка, адже рахунок оплачує суспільство в цілому або, конкретніше, ті, хто щось недоотримає, бо це вже перекупив хтось інший — наприклад, важливу операцію в лікарні або бюджетне місце у виші для дитини.

Корупція спричиняє суспільству не лише фінансову шкоду, але також моральну, підриваючи ціннісний фундамент європейських держав, які створили Раду Європи та підписали Хартію основних прав. У системі європейських цінностей ми виходимо з того, що всі люди однаково важливі, заслуговують на рівне ставлення й рівні можливості розвитку. Без цього Європа не стояла б на твердому ґрунті.

Саме це — основні цінності й права, які роблять життя в Європі вартісним і які відрізняють нас від інших суспільств. Тому будь-який акт корупції є вихватка проти нашого способу життя, він підриває фундамент, на який ми спираємося.

Свобода передбачає відповідальність. Кожен має відповідати за свої вчинки. Свободи без відповідальності не буває, але й відповідальності без свободи — також.

Це своєю чергою означає: держава має захищати нашу свободу, вона може обмежувати її лише там, де свободі загрожують небезпеки або вона зачіпає свободу інших людей. Щоб громадяни могли це цінувати й сприймати, державне адміністрування має бути справедливе й прозоре. Громадяни мають право й навіть зобов'язані контролювати державу та її суб'єкти. Тому важливо, щоб держава діяла відповідально, і щоб цю відповідальність було помітно. Адже коли панує думка, що ніхто ні за що не відповідає, нікого й не притягнеш до відповідальності. А той, кого не притягнеш до відповідальності, схильний поводитися безвідповідально.

Тому добре урядування — значно більше, ніж метод підвищення ефективності. Звісно, ефективність важить, адже лише вона гарантує, що завжди мізерні фінансові й кадрові ресурси держави будуть витратити з економічною раціональністю. Але самої ефективності замало. Навіть чимось поганим можна ефективно порякувати. Тоді як ефективність означає, що щось роблять правильно, результативність означає, що роблять правильні речі. Це і є головне. Отже, результативність має перевагу перед ефективністю.

Правильні речі, як уже згадано вище, — це захист громадян від зовнішніх і внутрішніх (зокрема, соціальних і екологічних) загроз за максимально можливого ступеня свободи та можливостей розкривати свій потенціал. І саме в цьому суть європейської моделі життя. Добре урядування — інструмент, що дає змогу втілювати цей ідеал у життя.

У цьому столітті Європа стикається із неабиякими викликами, які можна узагальнено назвати «глобалізацією». Якщо Європа хоче зберегтися — як Європейський Союз і не лише, якщо вона хоче захистити матеріальний та ідеальний вимір якості свого життя, вона мусить функціонувати добре. Для цього потрібно чимало: європейські держави мають тісно співпрацювати, на континенті треба захищати (відновлювати) мир. Але потрібні також адміністрації, які працюють

ефективно, результативно, прозоро й безсторонньо. Якщо ми зазнаємо невдачі, «європейський спосіб життя» перетвориться на тупик.

Д-р Екарт Д. Штратеншульте (Eckart D. Stratenschulte), професор

Д-р Штратеншульте — дійсний член Німецького національного фонду. Викладає політологію у Вільному університеті Берліна. До липня 2017 року очолював Європейську академію Берліна.

© Європейська Академія Берліна, 2017
У статті відображено точку зору автора.

Контакт

ЄВРОПЕЙСЬКА АКАДЕМІЯ БЕРЛІНА
Bismarckallee 46/48
D-14193 Berlin-Grunewald (Берлін)
Т.: +49 30 8959510
eab@eab-berlin.eu
www.eab-berlin.eu